

6. Constituenten en woordsoorten

Opdracht 6.1

Vraag: Om de psychologische realiteit van syntactische regels of elementen aan te tonen zijn wel zogenaamde klik-experimenten uitgevoerd. Bij één zo'n experiment kregen proefpersonen de volgende zinnen aangeboden, waarbij ze op de plaats van het *-teken een klik te horen kregen:

- (i) Your hope of marrying An*na was surely impractical.
- (ii) In her hope of marrying An*na was surely impractical.
- (a) Waarom zouden proefpersonen de plaats van de klik in zinnen zoals (i) en (ii) meestal op een andere plaats waarnemen dan in werkelijkheid het geval is?
- (b) Naar welke kant zal de klik in (i) en (ii) waarschijnlijk 'verplaatst' worden?

Relevante paragraaf: 6.2

Antwoord:

- (a) De klik wordt subjectief op een andere plaats waargenomen, omdat proefpersonen de neiging hebben om constituenten als eenheid te verwerken. De proefpersonen willen als het ware niet gestoord worden wanneer ze met een zinsdeel bezig zijn. In (i) is dat *Your hope of marrying Anna* en in (ii) *In her hope of marrying*. Merk op dat de zinnen vanaf *hope* identiek zijn.
- (b) Omdat de dichtstbijzijnde constituentsgrens in (i) achter *Anna* ligt en in (ii) vóór *Anna*, 'verplaatst' de hoorder de klik in (i) naar rechts en in (ii) naar links.

Opdracht 6.2

Vraag: Verdeel de volgende zinnen in constituenten en geef daarbij aan of het om een nominale, een verbale, een adjectivische of een adverbiale constituent gaat.

- (a) De jonge verpleegkundige verleidde de rijke patiënt met doorzichtige praatjes.
- (b) Op een mooie zomerdag fietste het bejaarde echtpaar per tandem naar het strand.
- (c) Om de vier jaar wordt in Kassel een belangrijke kunsttentoonstelling georganiseerd.

Relevante paragrafen: 6.2 en 6.3

Antwoord:

(a) de jonge verpleegkundige	NC
verleidde met doorzichtige praatjes	VC
de rijke patiënt	NC
jonge	AdjC
doorzichtige praatjes	NC
doorzichtige	AdjC
rijke	AdjC
(b) een mooie zomerdag	NC
fietste	VC
het bejaarde echtpaar	NC
tandem	NC
het strand	NC
mooie	AdjC
bejaarde	AdjC
(c) vier jaar	NC
wordt georganiseerd	VC
Kassel	NC
een belangrijke kunsttentoonstelling	NC
vier	AdjC
belangrijke	AdjC

Suggestie: Wijs studenten zonnig op de verplaatsings- en vervangingstest met behulp waarvan constituenten kunnen worden vastgesteld.

Sommige constituenten worden door andere onderbroken; in (a) wordt *verleidde met doorzichtige praatjes* onderbroken door *de rijke patiënt* en in (c) wordt *georganiseerd* door *in Kassel* en *een belangrijke kunsttentoonstelling*. Bij opdracht 4 wordt nader op dit punt teruggekomen.

Opdracht 6.3

Geef in onderstaande constituenten het hoofd en de modificeerder aan:

- (a) een hard gelag
- (b) een hart van goud
- (c) een glas cola
- (d) opvallend aardig
- (e) aardig opvallend

Relevante paragraaf: 6.4

Antwoord:

- (a) een hard gelag
Hoofd: gelag
Modificeerder: hard
- (b) een hart van goud
Hoofd: hart
Modificeerder: van goud
- (c) een glas cola
Hoofd: glas
Modificeerder: cola
- (d) opvallend aardig
Hoofd: aardig
Modificeerder: opvallend
- (e) aardig opvallend
Hoofd: opvallend
Modificeerder: aardig

Opdracht 6.4

In dit hoofdstuk zijn drie manieren gepresenteerd met behulp waarvan je de constituentstructuur van een zin kunt weergeven. Kies een van deze drie manieren en geef de constituentstructuur van de volgende zin:

De slecht voorbereide minister antwoordde het Tweede-Kamerlid ronduit onbeschoft.

Relevante paragraaf: 6.5

Antwoord: Inspringmethode

Zin: De slecht voorbereide minister antwoordde het Tweede-Kamerlid ronduit onbeschoft.

NC: de slecht voorbereide minister

Hoofd: minister

AdjC: slecht voorbereide

Hoofd: voorbereide

AdvC: slecht

Hoofd: slecht

VC: antwoordde ronduit onbeschoft

Hoofd: antwoordde

AdvC: ronduit onbeschoft

Hoofd: onbeschoft

AdvC: ronduit

Hoofd: ronduit

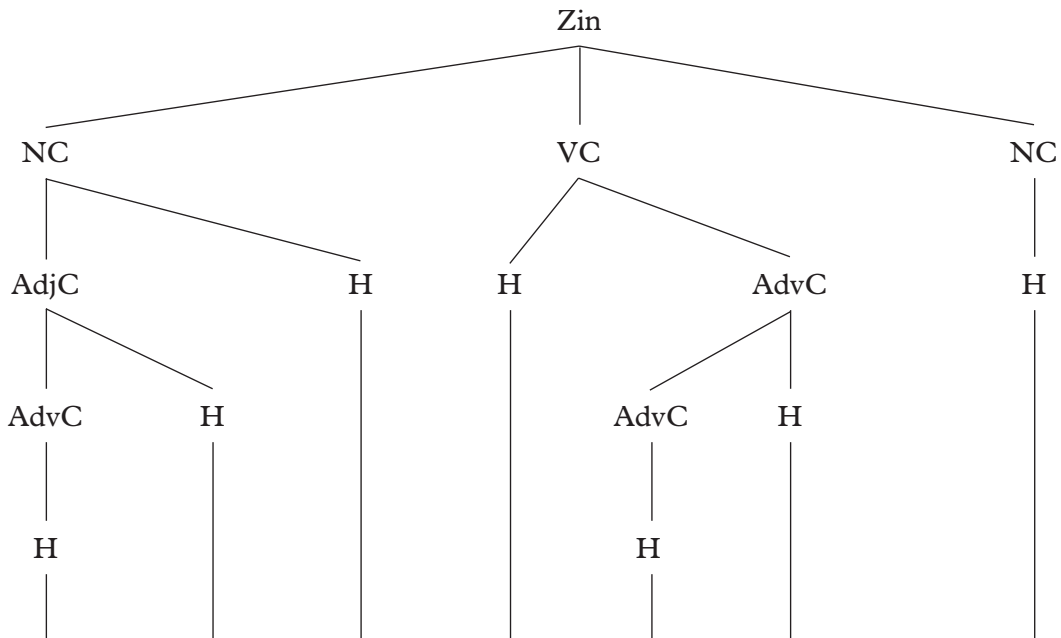
NC: het Tweede-Kamerlid

Hoofd: Tweede-Kamerlid

Haakjesmethode

[[de [[slecht_H]_{AdvC} voorbereide_H]_{AdjC} minister_H]_{NC} [antwoordde_H [[ronduit_H]_{AdvC} onbeschoft_H]_{VC} [het Tweede-Kamerlid_H]_{NC}]_Z

Boommethode

(De) slecht voorbereide minister antwoordde ronduit onbeschoft (het) Tweede-Kamerlid

Suggestie: Net als bij opdracht 2 hebben we hier te maken met een constituent die onderbroken wordt: de VC *antwoordde ronduit onbeschoft* wordt onderbroken door de NC *het Tweede-Kamerlid*. De plaatsingstest die in 6.2 besproken is, stelt dat constituenten over het algemeen in hun geheel geplaatst worden. Dit voorbeeld en die uit opdracht 2 laten zien dat constituenten ook wel eens discontinu gerealiseerd kunnen worden. Later komt discontinuïteit van constituenten nader aan de orde in paragraaf 9.10 over discontinue werkwoordsclusters.

Bij de toepassing van de haakjesmethode en de boommethode moet de discontinue constituent in de lineaire volgorde continu gemaakt worden. Dit kan aanleiding zijn om het onderscheid tussen de feitelijke zin en de abstracte structuur ervan aan de orde te stellen. In het boek wordt verder niet op dit onderscheid ingegaan.

Opdracht 6.5

Vraag: Geef de constituentstructuur van de volgende zin. Gebruik daarvoor een methode die je niet gekozen hebt bij opdracht 4.

Ik heb een heel erg jonge hypotheekadviseur ontmoet.

Relevante paragraaf: 6.5

Antwoord: *Inspringmethode*

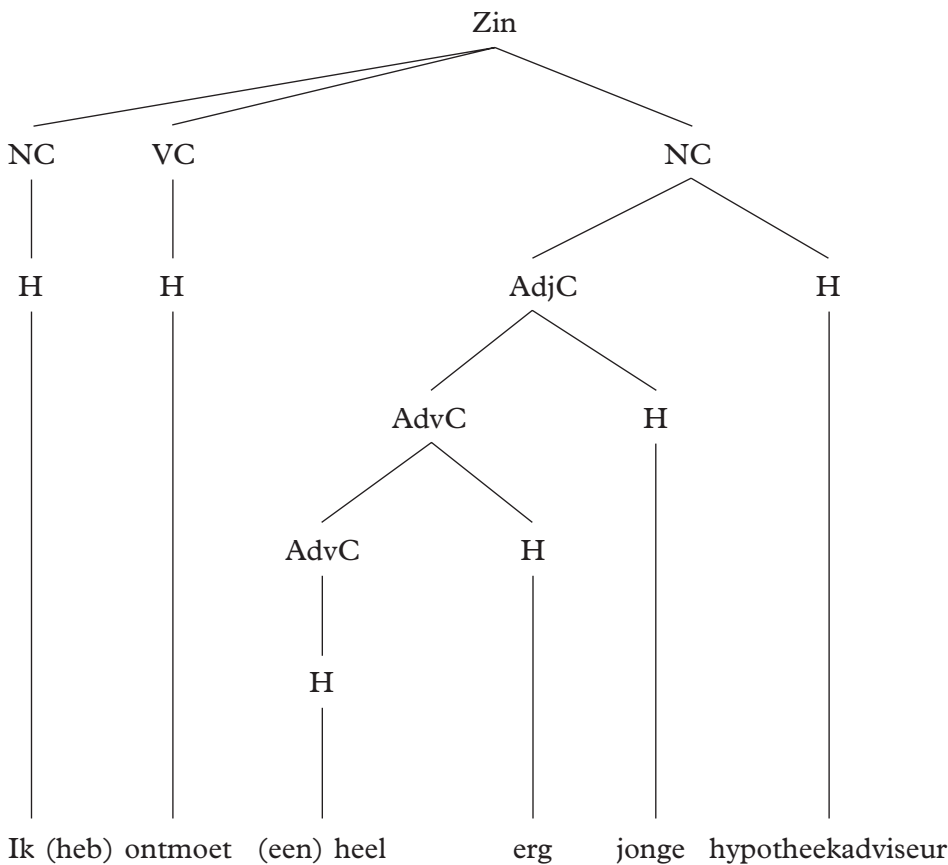
Zin: Ik heb een heel erg jonge hypotheekadviseur ontmoet.

- NC: ik
 - Hoofd: ik
- VC: heb ontmoet
 - Hoofd: ontmoet
- NC: een heel erg jonge hypotheekadviseur
 - Hoofd: hypotheekadviseur
 - AdjC: heel erg jonge
 - Hoofd: jonge
 - AdvC: heel erg
 - Hoofd: erg
 - AdvC: heel
 - Hoofd: heel

Haakjesmethode

[[ik_H]_{NC} [heb ontmoet_H]_{VC} [een [[[heel_H]_{AdvC} erg_H]_{AdvC} jonge_H]_{AdjC} hypotheekadviseur_H]_{NC}]_Z

Boommethode

Suggestie

- (a) Net als bij opdracht 2 en 4 is bij dit voorbeeld sprake van een discontinue VC.
- (b) Het woordje *heb* wordt net als *een* niet ontleed/benoemd, omdat het functiewoorden zijn.

Opdracht 6.6

Vraag: Een bepaald type afasiepatiënten spreekt op de manier die geïllustreerd wordt in het volgende fragment. In dit fragment zijn onverstaanbare woorden weergegeven met XXX.

Proefleider: Wat doet u meestal overdag?

Patiënt: Ja . . . ja . . . ja . . . oe . . . wezen, beetje handwerk . . . XXX.

Proefleider: Een beetje lezen?

Patiënt: Ja . . . wezen . . . ha . . . ha . . . handwerk . . .

Proefleider: Ja.

Patiënt: Ja . . . ja.

Proefleider: Wat handwerk . . . wat maakt U dan?

Patiënt: XXX. [Gaat met de vinger op en neer en lacht.]

Proefleider: Oh ja.

Patiënt: Nee, nee, nee.

Proefleider: Met de naald . . . ja?

Patiënt: Jaal . . .

Proefleider: Ja . . .

Patiënt: Ja . . . XXX wer . . . ja.

Proefleider: Wat doet U nog meer overdag?

Patiënt: Lezen . . . schrijven . . .

Proefleider: Schrijven?

Patiënt: Ja.

Proefleider: Ja.

Patiënt: Schrijven . . . ja . . . ja . . . ja.

Proefleider: Letters schrijven.

Patiënt: Letters schrijven . . .

Wat valt je op aan de taal van deze patiënt wanneer je je concentreert op het gebruik van de woordsoorten?

Relevante paragrafen: 6.7 en 6.8

Antwoord: Opvallend is dat in het taalgebruik van deze afasiepatiënt vrijwel uitsluitend inhoudswoorden worden gebruikt, en geen functiewoorden. De status van het woordje *ja* is overigens niet zo duidelijk. De vraag of interjecties zoals *ja* inhouds- of functiewoorden zijn, is niet aan de orde geweest in dit hoofdstuk.

Opdracht 6.7

Vraag: Geef in onderstaande zinnen van elk woord aan tot welke woordsoort deze behoort:

Ik houd vreselijk veel van de zoon van het staatshoofd.

Relevante paragrafen: 6.7 en 6.8

Antwoord:

ik Inhoudswoord, Hoofd NC

(pro-)nomen

houd Inhoudswoord, Hoofd VC

verbum

vreselijk	Inhoudswoord, Hoofd AdvC	adverbium
veel	Inhoudswoord, Hoofd AdvC	adverbium
van	Functiewoord, verbindt NC met deel van de zin	adpositie
de	Functiewoord, specificeert constituent	partikel
zoon	Inhoudswoord, Hoofd NC	nomen
van	Functiewoord, verbindt NC met deel van de zin	adpositie
het	Functiewoord, specificeert constituent	partikel
staatshoofd	Inhoudswoord, Hoofd NC	nomen

Suggestie: De woorden *vreselijk* en *veel* worden hier adverbiaal gebruikt en moeten daarom als adverbia geïnclassificeerd worden. Los van dit feitelijke gebruik kennen deze woorden echter ook een adjectivisch gebruik, waardoor ze soms ook als adjectivum geïnclassificeerd moeten worden.

Opdracht 6.8

Vraag: Ga na of er in onderstaande zinnen sprake is van preposities, postposities, conjuncties en partikels.

- Ik weet zeker dat hij niet komt.
- Nou, als hij niet komt, kan hij van mij het dak op.
- Toen hij zijn zin niet kon krijgen, liep hij kwaad de deur uit.

Relevante paragraaf: 6.8

Antwoord:

- Ik weet zeker dat hij niet komt.
dat verbindt twee zinnen met elkaar conjunctie
- Nou, als hij niet komt, kan hij van mij het dak op.
als verbindt twee zinnen met elkaar conjunctie
van adpositie die voorafgaat aan een NC en een verbinding legt tussen de NC en een ander deel van de zin prepositie
het geeft specificatie van *dak* partikel
op adpositie die volgt op een NC en een verbinding legt tussen de NC en een ander deel van de zin postpositie
- Toen hij zijn zin niet kon krijgen, liep hij kwaad de deur uit.
toen verbindt twee zinnen met elkaar conjunctie
de specificeert *deur* partikel
uit adpositie die volgt op een NC en een verbinding legt tussen de NC en een ander deel van de zin postpositie